

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No.:1964/2

Karar No.:1964/23

Karar tarihi:20/3/1964

Resmi Gazete tarih/sayı:5.6.1964/11720

İtirazda bulunan : Karacasu Asliye Hukuk Mahkemesi

İtirazın konusu : Orman Kanununa bazı hükümler eklenmesine ve bu kanunun 1 inci madesinde değişiklik yapılmasına dair olan 4785 sayılı kanunun 1 inci maddesinin "Bu ormanlar hiçbir işlem ve bildirimle lüzumsuz Devlete geçer." şeklindeki ikinci cümlesinin Anayasanın 36 ncı ve 38 inci maddeleri yoluyla 114 üncü maddesine aykırı olduğu ileri sürülerek iptali istenmiştir.

Olay Davacı, kendi arazisinden çam ağaçları kesildiğini, orman idaresinin, hiçbir sebep yokken bu tomruklara el koyduğunu, bu arazinin yüzölçümü ve Devlet ormanlarına uzaklığı bakımından orman niteliğinde olmadığını ileri sürerek, müdahalenin önlenmesini ve daha önce dâvanın açıldığı Karacasu Sulh Hukuk Mahkemesinin ihtiyati tedbir kararı uyarınca satılan tomrukların parasının kendisine ödenmesini, orman idaresi ise ağaçların kesildikleri yerin orman olduğunu savunmuş ve açtığı karşılık dâva ile de tomrukların parasının idareye verilmesini istemiştir.

Ağaçların kesildiği yerin orman olduğu, 4785 sayılı kanunla devletleştirilmiş bulunduğu ve olayda geri verme şartlarının bulunmadığı orman bölge şefliğinin cevabından anlaşılması üzerine mahkeme, 21/11/ 1963 günlü kararında, özetle Anayasa'nın 36 ncı maddesinin mülkiyet hakkını tanıdığını, 38 inci maddesinde de taşınmaz malların, kanunda gösterilen esaslara ve usullere göre kamulaştırılması öngörüldüğünü, bu usullerin bir işlemi ve mülk sahiplerine bir bildirim gerektirdiğini, nitekim Anayasa'nın 114 üncü maddesinin bu yolda davranışı emrettiğini, olayda, idarece devletleştirme eylemi hakkında davacıya yazılı bildirim yapılmamakla bu eylemin, Anayasa'nın 114 üncü madesine aykırı olarak yargı mercilerinin denetimi dışında bırakıldığını, malının devletleştirildiği kendisine bildirilmeyen kişinin yıllarca sonra taşınmaz malının devletleştirildiği iddiası karşısında kaldığını ve sözü geçen 4785 sayılı kanunun 5 nci maddesinde yazılı olduğu şekilde dahi değerini aramaktan yoksun bırakıldığını, bu sebeplerle söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırılığı dolayısıyla uygulanmaması gerektiği kanısına varıldığını belirterek dosyayı mahkememize göndermiş ve dâvanın görülmesini geri bırakmıştır.

İnceleme : Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 15 inci madesi uyarınca 21/1/1964 gününde yapılan ilk incelemede, eksiklerin, mahkememizin 6/12/1963 günlü kararı uyarınca tamamlandığı, başkaca bir eksiklik bulunmadığı ve başvuranın Anayasa'nın 151 inci ve Anayasa Mahkemesinin Kurulduğu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 22/4/1962 günlü ve 44 sayılı kanunun 27 nci maddesine uygun olduğu anlaşılınca işin esasının incelenmesine karar verildiğinden düzenlenen rapor, Karacasu Asliye Hukuk Mahkemesinin 21/11/1963 günlü kararı ve ekleri, 4785 sayılı kanunun ve Anayasa'nın konu ile ilgili maddeleri, gerekçeleri, komisyon raporları ve Meclis görüşme tutanakları okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Gerekçe :

4785 sayılı kanunun 1 inci maddesi şöyledir . "Madde 1 - Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte varolan gerçek veya tüzel, özel kişilere,

Esas No.:1964/2
Karar No.:1964/23

Vakıflara ve köy, belediye, özel idare kamu tüzel kişiliklerine ilişkin bütün ormanlar bu kanun gereğince devletleştirilmiştir. Bu ormanlar hiç bir işlem ve bildirimle lüzum olmaksızın Devlete geçer."

Mahkeme bu maddenin ikinci cümlesinin iptalini istemektedir.

Üyelerden Lûtfi Akadlı, ismail Hakkı Ülkmen, Şemsettin Akçoğlu, Abdurrahman Şeref Hocoğlu ve Fazıl Uluocak, dâvanın konusuna göre, olayda, mahkemenin bu cümle hükmünü uygulamasına yer bulunmadığı ve bunun iptali için Anayasa Mahkemesine başvurumağa yetkili olmadığı görüşünde bulunmuşlar ise de çoğunluk bu görüşe katılmamıştır.

Mahkemenin, gösterdiği gerekçeye göre söz konusu hükmün olayda yargı denetimini önlediği, bu durumun, Anayasa'nın 114 üncü maddesine aykırı olduğu ve bu hüküm iptal edilirse denetim yapabileceği kanısında bulunduğu anlaşılmaktadır.

Bu gerekçe karşısında mahkemenin bu hükmü uygulamak durumunda olduğuna ve Anayasa Mahkemesine başvurumağa yetkili olduğuna, adları geçen üyelerin muhalefetleri ile ve oyçokluğu ile karar verilmiştir.

Bundan sonra, 4785 sayılı kanunun uygulanmakta olan bir kanun olup olmadığı konusu tartışılmış, Üyelerden Muhittin Gürün, özetle, bu kanunun yürürlüğe girdiği günde hükmünü yerine getirdiği, sonradan çıkacak olaylara uygulama kabiliyeti taşımadığı, mahkememizce verilecek kararın, Anayasa'nın 152 nci maddesine aykırı olarak eski olaylara etki yapmak suretiyle geriye yürütücü bir nitelik taşıyacağı görüşünü savunmuştur.

Kanunun yürürlüğe girdiği gün 1 inci maddesine göre, bütün ormanların devletleştirildiği bir gerçektir. Ancak, bu maddeden, kanunun uygulama kabiliyeti kalmadığı anlamı çıkarılamaz. İlgililer ormanlarının devleti estirildiğini öğrenince, haklarını almak için idareye başvuracaklar, bazıları mallarının kanunun kapsamına girmediğini iddia edebilecekler, bu konularla ilgili başka itirazlar ileri sürebilecekler, bu yüzden çıkacak uyuşmazlıklar yargı mercilerince çözümlenecektir. Mahkememize gelen olay, bu hususta yeter bir delil teşkil eder. Gerek idare ve gerek yargı mercileri, bu istek ve iddiaları 4785 sayılı kanun yönünden incelemek ve bu kanunun hükümlerine göre karar vermek zorundadırlar. Şu halde, ormanlar bir günde devletleştirilmekle bu yüzden ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklar bakımından kanunun uygulama kabiliyetini yitirdiği kabul edilemez. Mahkememizce verilecek olan kararın geriye yürütücü nitelik taşıyacağı düşüncesi de işin incelenmesine engel teşkil etmez.

Mahkememizce verilen bir iptal kararı üzerine, bu kararın eski olaylara etki yapıp yapmayacağı idarenin ve gerekirse yargı mercilerinin çözümleyeceği ayrı bir konudur. Mahkememizin, yürürlükte olan bir kanunu Anayasa yönünden incelerken, vereceği kararın geriye yürüyüp yürüyerneceğini tartışması, görevi dışında kalır. Bu sebeplerle itirazın incelenmesi gerektiği, Üyelerden Muhittin Gürün'ün muhalefeti ile ve oyçokluğu ile kararlaştırılmıştır.

İşin esasına gelince; mahkemenin dayandığı, Anayasa'nın 36 ncı maddesi mülkiyet ve miras haklarına 38 inci maddesi ise kamulaştırmaya ilişkin hükümler taşımaktadır.

36 ncı maddeye göre mülkiyet ve miras hakları ancak kamu yararı amacı ile ve kanunla sınırlanabilir. Ormanların devletleştirilmesi, bunlar üzerindeki mülkiyet hakkını sınırlamamakta, bu hakkı kişilerden alarak Devlete geçirmekte ve böylece hakkın özüne dokunmakta olduğundan, itirazın 36 ncı madde ile bir ilgisi yoktur. Ormanların Devletleştirilmesi konusu Anayasa'nın 38 inci maddesinin ikinci fıkrasında ele alınmıştır. Bu fıkranın ilk cümlesinde "Çiftçinin topraklandırılması, ormanların Devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçekleştirilmesi

Esas No.:1964/2
Karar No.:1964/23

amaçları ile kamulaştırılan toprak bedellerinin ödeme şekli kanunla gösterilir" denilmektedir. Bu hükümlerle, Anayasa, ormanların kanunla Devletleştirilmesini kabul etmiş ve bu tasarrufu da kamulaştırma niteliğinde saymıştır. Aynı maddenin ilk fıkrasında, kamu yararının gerektirdiği hallerde gerçek karşılığı peşin ödemek şartıyla, kamulaştırmanın kanunda gösterilen esas ve usullere göre yapılacağı açıklanmıştır. Şu halde, ormanların Devletleştirilmesine ilişkin kanunda da kamulaştırma kanununda olduğu gibi, Devletleştirilmenin esas ve usullerinin gösterilmesi gerekir 4785 sayılı kanunun 1 inci maddesinin iptali istenen ikinci cümlesi de ormanların ne suretle Devlete geçeceğini gösteren bir usul hükmünden, bir esastan ibarettir. Bu cümlede Anayasa'nın 38 inci maddesinin sözüne veya özüne aykırı bir yön yoktur.

Mahkeme, itirazında, Anayasa'nın 114 üncü maddesine de dayanmaktadır.

Bu madde şöyledir :

"Madde 114- idarenin hiçbir eylem ve işlemi, hiçbir halde, yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılmaz.

İdarenin işlemlerinden dolayı açılacak dâvalarda süre aşımı, yazılı bildirim tarihinden başlar.

İdare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür."

Maddenin başlıca amacı, idarenin eylem ve işlemlerinin yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılmasını önlemektir. İptali istenilen cümlede ise bu denetimi önleyen bir hüküm yoktur. İlgililer, kanunun belli ettiği süreler içinde haklarını aramak üzere gerek idareye ve gerek yargı mercilerine başvurmakta tamamiyle serbesttirler. 4785 sayılı kanun yayımlanmakla, ormanların Devletleştirildiğini ilgililerin Öğrenmiş olmaları asıldır. Bu durumu öğrenmeleri ve haklarını arayabilmeleri için kendilerine ayrıca yazılı bildirim yapılmasına lüzum yoktur. Anayasa'nın 114 üncü maddesinin gerekçesinde, bu maddede yer alan ve dâve açma süresinin yazılı bildirim tarihinden başlayacağını "öngören hükümde söz konusu edilen işlemlerin, ferdi tasarruflar olduğu, genel tan zimi ifade eden tüzük veya yönetmelik gibi idare tasarrufları için belli yayın usullerinin kabul edildiği belirtilmiştir.

İdarî işlemler için benimsenen bu esasın, tanzim tasarruflarının başında gelen kanunlar hakkında da uygulanması doğal görülmek gerekir. Şu halde idare tarafından ayrıca yazılı bir bildirim yapılmamakla Anayasa'nın 114 üncü maddesine aykırı olarak yargı denetiminin önlenmiş olduğu söylenemez.

Öte yandan, idarenin, kanunları uygularken işlemler yapması, idare hukukunun ilkelerindedir. Ancak 4785 sayılı kanunun 1 inci maddesinin açıkça yasama tasarrufu olarak bir işlem yapmış olması dolayısıyla artık idarenin Devletleştirme için ayrıca bir işlem yapmasına lüzum kalmamış ve maddenin ikinci cümlesinde bu durum belirtilmiştir. Kanun koyucunun idareye bu direktifi vermesinde de, Anayasa'nın 114 üncü maddesine bir aykırılık yoktur. Zira 114 üncü maddede idarenin her yasama tasarrufu üzerine işlem yapması zorunlu kılınmamış, sadece işlem yaparsa buna karşı dâva açma süresinin bildirim gününden başlayacağı öngörülmüştür.

Şu yönü de belirtmek yerinde olur ki, 4785 sayılı kanunun 1 inci maddesinde idarenin eylemleri söz konusu edilmediği gibi, kanunun uygulanmasına karşı ilgililerin itirazı halinde işlem yapılması da maddenin kapsamına girmediğinden idare bu tasarrufları tesis edebilir ve bu hallerde eylemlerin, öğrenildiği ve işlemlerin bildirildiği günlerden başlayarak süresi içinde dâva açılabilir. Bu bakımlardan da, Anayasa'nın 114 üncü maddesinin tanıdığı hakların kullanılması önlenmiş değildir.

Esas No.:1964/2
Karar No.:1964/23

Bu sebepler dolayısıyla iptali istenilen hükümde, Anayasa'nın 114 üncü maddesine de aykırılık bulunmamaktadır.

Sonuç : Yukarıda yazılı sebeplerden ötürü 4785 sayılı kanunun 1 inci maddesinde yer alan ve iptali istenen "Bu ormanlar hiçbir işlem ve bildirimle lüzumsuz Devlete geçer" şeklindeki hüküm Anayasa'nın 36, 38 ve 114 üncü maddelerine aykırı olmadığından itirazın reddine 20/3/1964 gününde oybirliği ile karar verildi.

Başkan
Sûnuhi Arsan

Başkan Vekili
Lütfi Akadlı

Üye
Rifat Göksu

Üye
İ. Hakkı Ülkmen

Üye
Şemsettin Akçoğlu

Üye
İbrahim Senil

Üye
İhsan Keçecioğlu

Üye
A. Şeref Hocoğlu

Üye
Salim Başol

Üye
Celâlettin Kuralmen

Üye
Fazıl Uluocak

Üye
Ahmet Akar

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş

Üye
Ekrem Tüzemen

MUHALEFET ŞERHİ

Karacasu Asliye Hukuk Hâkimliğince 9/7/1945 tarihli ve 4785 sayılı kanunun birinci maddesinin son cümlesinin Anayasa'ya aykırılığı sebebiyle iptali için Mahkememize baş vurmasını gerektiren dâva, bir yerin bu kanunun kapsamına giren ormanlardan olup olmadığının tâyinine ilişkin olmayıp, vaktiyle davacının mülkiyetinde iken sözü geçen kanunla devletleştirilmiş olan araziden kesilmiş bulunan ağaçlara orman idaresinin müdahalesinin men'ine ve ağaçların aynen veya bedelen davacıya iadesine karar verilmesi talebiyle açılmış bir dâvadır ve bu sebeple sözü geçen kanunun dâvada uygulanmasını gerektiren bir cihet yoktur.

Esas No.:1964/2
Karar No.:1964/23

Her ne kadar mahkeme dâva konusu ağaçların kesilmiş olduğu arazinin mülkiyeti kime ait bulunduğunu araştırmak ve neticesine göre bir karar vermek durumunda ise de, bu araştırma devletleştirmenin kanun hükümlerine uygunluğunu tâyin ve tesbit etmeğe kadar gidecek değildir. Mahkeme, devletleştirmenin vâki olup olmadığını ilgili merciden sorup öğrendikten sonra bu duruma göre bir karar verecektir. Nitekim bu ciheti de orman idaresinden sormuş ve müsbet cevap almıştır. Davacının, dâva dilekçesinde bu yerin devletleştirmeye tabi orman niteliğinde olmadığını ileri sürmüş olması, dâva konusu bu yerin aynına ilişkin olmayıp bu yerden kesilen ağaçların mülkiyetine ilişkin bulunması itibariyle, mahkemeyi böyle bir iddayı inceleyip karara bağlamağa yetkili ve görevli kılmaz.

334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 151 inci ve Anayasa Mahkemesi Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 44 sayılı kanunun 27 nci maddeleri, bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine baş vurabilmesini, bakmakta olduğu bir dâvanın bulunması ve bu dâvada uygulanacak bir kanun hükmünü Anayasa'ya aykırı görmesi şartlarına bağlamıştır. Olayda Karacasu Asliye Hukuk Mahkemesinin bakmakta olduğu bir dâva varsa da 4785 sayılı kanunun bu dâvada uygulama yeri yoktur. Bu sebeple mahkeme bu kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla mahkememize baş vurmağa yetkili değildir.

Çoğunluk kararında ifade edildiği veçhile mahkemenin sözü geçen hükmün olayda yargı denetimini önlediği ve bu hükmün iptal edilirse denetim yapabileceği kanısında bulunması da Anayasa'nın ve 44 sayılı kanunun kendisine verdiği yetkiyi aşarak Mahkememize baş vurmasını mümkün kılmaz ve sözü geçen hükme dâvada uygulanacak bir kanun niteliği veremez.

Bu sebeplere binaen dâvanın yetkisizlik yönünden reddi gerekeceği düşüncesiyle çoğunluk kararının bu kısmına muhalifiz.

Başkan Vekili
Lütfü Akadlı

Üye
Şemsettin Akçoğlu

Üye
İsmail Hakkı Ülkmen

Üye
A. Şeref Hocaoğlu

Üye
Fazıl Uluocak

MUHALEFET ŞERHİ

Orman Kanununa bazı hükümler eklenmesine ve bu kanunun 1 inci maddesinde değişiklik yapılmasına dair olan 9/7/1945 tarihli ve 4785 sayılı kanunun bu dâvaya konu olan 1 inci maddesi hükmü, kanunun yürürlüğe girdiği 13/7/1945 tarihinde Türkiye hudutları dahilindeki bütün ormaları, hiç bir işlem ve bildirimle bağlı tutmayarak otomatik bir surette ve bir anda Devlete geçirmiş bulunmaktadır.

Bu bakımdan, bu tarihten sonra, Devletin olmayan hiç bir orman sahası kalmayacağına göre madde hükmünün bugün için her hangi bir orman sahası hakkında uygulanarak onu Devletin üzerine geçirmesi bahis konusu değildir. Bu sebeple söz konusu hükmün belirtilen bu mânada artık herhangi

Esas No.:1964/2
Karar No.:1964/23

bir uygulama yeri yoktur. Her ne kadar bu hüküm,sonraki bir kanunla yürürlükten kaldırılmış olmadığı cihetle yürürlükteki mevzuat arasındaki yerini muhafaza etmektedir. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere bugün için her hangi bir orman parçası hakkında yeniden uygulanarak yeni bir hukukî netice doğuracak nitelikte olmayıp sadece yürürlüğe girdiği 13/7/1945 tarihinde yarattığı ve ikmâl ettiği hukukî durumun, o zamana raci olmak üzere, kanunî dayanağını teşkil etmeğe devam etmekte ve o zamanki hâdiselerle ilgili olmak üzere doğan veya doğacak olan ihtilâfların çözümünde uygulanacak bir hüküm olmaktan ileri bir hüviyeti bulunmamaktadır.

Bu haliyle sözü geçen hükmün Anayasa bakımından murakabe ve muhakemeye tabi tutularak iptaline veya Anayasa'ya aykırı olmadığına hüküm verilmesi, neticesi itibariyle, maddenin yürürlüğe girdiği ve hukukî tesir ve neticelerini bir anda gösterip ikmal ettiği 13/7/1945 tarihine ve o tarihte tekemmül etmiş olan hâdiselere etki yapacak nitelikte bir muameledir. Bir başka deyimle bu madde hakkında verilecek karar, sözü geçen 13/7/1945 tarihinde tekemmül etmiş olaylara ister istemez tesir yapacak ve bu bakımdan geriye yürüyecek nitelikte olacaktır.

Halbuki Anayasa'nın 152 nci ve Anayasa Mahkemesi Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 44 sayılı kanununun 50 nci maddesi, iptal kararlarının geriye yürüyemeyeceğini bir prensip olarak kabul etmiş bulunmaktadır. Bu hükümlerin sebebinin, Anayasa Mahkemesi kararlarına dayanarak, bu kararlardan evvel cari ve mer'i hükümlere uygun olarak tesis edilip zamanında itiraza uğramamaları sebebiyle kesinleşmiş hak ve muamelelerin bozulmasını önlemek olduğu açıkça görülmektedir.

Prensip bu olduğuna göre Anayasa Mahkemesinin de, evleviyetle, eskiden tekevvün ve tekemmül etmiş hâdiselere tesir edecek nitelikte kararlar verememesi, bu prensibin zaruri bir neticesi olur.

Burada düşünülmesi gereken husus, Mahkememizce verilen bir kararın ilgililer tarafından nasıl uygulanacağı, geriye yürütülüp yürütülemediği değil, Mahkememizin vereceği kararın bizatihi geriye yürüyecek nitelikte bulunup bulunmaması konusudur. Zira kararımız kendiliğinden geriye yürür nitelikte olur ise artık ilgililer tarafından onun Öylece uygulanacağı tabî bir keyfiyet olup başka türlü uygulanmasına, Anayasa Mahkemesi Kararlarının kesin ve Devletin bütün organlarını bağlayıcı nitelikte olması bakımından, imkân yoktur. Diğer bir ifade ile böyle hallerde Anayasa Mahkemesi kararını kendisi geriye yürütmüş demektir.

Her ne kadar Mahkememizin bu dâva sebebiyle yaptığı inceleme, bir iptal kararı ile neticelenmemiş olduğundan yukarıdaki tartışma lüzumsuz görülebilir. Ancak Mahkememizin tatbikatına ve içtihadına göre,

Anayasa'ya uygunluğuna karar verilen kanun hükümleri hakkında sonradan açılacak dâvalar ve yapılacak itirazlar sebebiyle aynı konular esastan incelenerek yeni baştan karar verilmekte olduğundan ve bu madde ile ilgili olmak üzere bundan sonra bir itiraz yapılması halinde Mahkememizin ne yolda bir karar vereceği de bugünden bilinemeyeceğinden bu düşüncelerin şimdiden ortaya konulmasında zorunluk görülmüştür.

Konu hakkında tamamlayıcı nitelikteki diğer düşüncelerin 4/12/ 1963 tarihli ve 11572 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış bulunan 11/10/1963 günlü ve 1963/124/243 sayılı Anayasa Mahkemesi Kararına ait muhalefet şerhimde daha geniş şekilde açıklanmış bulunmaktadır.

Netice olarak, Mahkememiz bu kararı ile, Anayasa'dan evvel hükmünü yerine getirmiş ve bitirmiş bulunan bir kanun maddesinin Anayasa'ya uygunluğunu muhakeme etmek suretiyle geriye yürüyecek nitelikte karar vermekte olduğundan böyle bir tutumun Anayasa'nın 152 ve 44 sayılı

Esas No.:1964/2
Karar No.:1964/23

kanunun 50 nci maddelerinin yukarıda belirtilen hükümleriyle uzlaştırılması mümkün görülememektedir.

Bu sebeple istem hakkında Mahkememizce bir karar verilmesi gerekmediğinden dâvanın evveleminde usule ilişkin olan bu noktadan reddolunması icabeder.

Bu yüzden kararın, bu konu ile ilgili kısmına muhalifim.

Üye

Muhittin Gürün